

Ib Faurby:

Introduktion

Temaet for dette nummer af POLITICA er komparativ udenrigspolitik, der i de sidste godt og vel ti år i stigende grad har præget diskussionen om studiet af udenrigspolitik.

Baggrunden for denne diskussion skal først og fremmest søges i en udbredt utilfredshed med eksisterende studier af udenrigspolitik - specielt enkeltlandsstudier - der normalt var lidet eksplisitte i teoretisk henseende, og som kun i begrænset omfang direkte byggede videre på resultaterne fra tidligere studier. Trods en omfattende forskningsindsats og en stadig strøm af publikationer, der nok forøgede mængden af viden om konkrete landes adfærd i konkrete situationer, var der kun ringe kumulation af generaliseret viden om staternes udenrigspolitik og de faktorer, der forklarer denne.

En væsentlig inspirationskilde for diskussionen udsprang i nabodisciplinen "komparativ politik", hvor udviklingen fra institutionsorienterede studier af enkeltlandes politiske systemer til systematisk-komparative studier af politisk adfærd syntes at have ført faget ind i en frugtbar udvikling. Studiet af udenrigspolitik burde, mente man, gennemgå en tilsvarende udvikling.

Kravet om systematisk-komparative studier af udenrigspolitik blev især formuleret af James N. Rosenau i en række artikler,¹ der kom til at virke igangsættende for såvel et par store, kollektive forskningsprojekter som for en række enkelte forskere i og uden for USA. Tiåret for den anden halvdel af 1960erne til anden halvdel af 1970erne kom til at blive præget af en ganske betydelig forskningsindsats inden for dette fagområde.

Det er dog næppe muligt at karakterisere komparativ udenrigspolitik som en veldefineret og velafgrænset "approach" til studiet af udenrigspolitik. Emnemæssigt og metodisk er feltet præget af

1) Først og fremmest "Pre-Theories and Theories of Foreign Policy", i R. Barry Farrell (ed.), Approaches to Comparative and International Politics, Evanston: North-Western University Press, 1966, pp. 27-92, og "Comparative Foreign Policy: Fad, Fantasy, or Field?", International Studies Quarterly, Vol. 12, No. 3 (Sept. 1968), pp. 296-329.

Ib Faurby:

Introduktion

Temaet for dette nummer af POLITICA er komparativ udenrigspolitik, der i de sidste godt og vel ti år i stigende grad har præget diskussionen om studiet af udenrigspolitik.

Baggrunden for denne diskussion skal først og fremmest søges i en udbredt utilfredshed med eksisterende studier af udenrigspolitik - specielt enkeltlandsstudier - der normalt var lidet eksplícítte i teoretisk henseende, og som kun i begrænset omfang direkte byggede videre på resultaterne fra tidligere studier. Trods en omfattende forskningsindsats og en stadig strøm af publikationer, der nok forøgede mængden af viden om konkrete landes adfærd i konkrete situationer, var der kun ringe kumulation af generaliseret viden om staternes udenrigspolitik og de faktorer, der forklarer denne.

En væsentlig inspirationskilde for diskussionen udsprang i nabodisciplinen "komparativ politik", hvor udviklingen fra institutionsorienterede studier af enkeltlandes politiske systemer til systematisk-komparative studier af politisk adfærd syntes at have ført faget ind i en frugtbar udvikling. Studiet af udenrigspolitik burde, mente man, gennemgå en tilsvarende udvikling.

Kravet om systematisk-komparative studier af udenrigspolitik blev især formuleret af James N. Rosenau i en række artikler,¹ der kom til at virke igangsættende for såvel et par store, kollektive forskningsprojekter som for en række enkelte forskere i og uden for USA. Tiåret for den anden halvdel af 1960erne til anden halvdel af 1970erne kom til at blive præget af en ganske betydelig forskningsindsats inden for dette fagområde.

Det er dog næppe muligt at karakterisere komparativ udenrigspolitik som en veldefineret og velafgrænset "approach" til studiet af udenrigspolitik. Emnemæssigt og metodisk er feltet præget af

1) Først og fremmest "Pre-Theories and Theories of Foreign Policy", i R. Barry Farrell (ed.), Approaches to Comparative and International Politics, Evanstone: North-Western University Press, 1966, pp. 27-92, og "Comparative Foreign Policy: Fad, Fantasy, or Field?", International Studies Quarterly, Vol. 12, No. 3 (Sept. 1968), pp. 296-329.

betydelige variationer fra sammenlignende analyser af to cases til altomfattende analyser af samtlige staters udenrigspolitik og fra historisk-deskriptive studier til matematiske modeller.² Alle forskningsretninger har dog ikke været lige stærkt repræsenteret. De store, kollektive amerikanske projekter har været dominerende og har mere end noget andet øvet indflydelse på dette studieområdes udvikling og faglige profil.

Formålet med det foreliggende temanummer er flertydigt. Det er dels at orientere om den faglige udvikling og debat inden for komparativ udenrigspolitik. Det er også - i al beskedenhed - at yde bidrag til denne debat med såvel teoretisk metodiske synspunkter som med konkrete, empiriske analyser. Endelig er det et selvstændigt formål, at fremlægge nogle resultater af forskningsprojekter vedrørende de skandinaviske landes udenrigspolitik. Det ligger i sagens natur, at behandlingen af disse emner må blive selektiv og ikke udtømmende. I sammensætningen af og koordineringen mellem de enkelte bidrag er der imidlertid søgt tilvejebragt en række indbyrdes kontaktpunkter mellem de enkelte bidrag, således at hæftet gerne skulle fremtræde som en forholdsvis afrundet behandling af emnet.

Det første bidrag har den for en indledende artikel nok lidt usædvanlige karakter af en boganmeldelse. Der er imidlertid tale om en ret usædvanlig bog, der søger at gøre status over kvantitative studier af international politik i almindelighed og komparative studier af udenrigspolitik i særdeleshed. Bogen, hvis bidragydere selv er aktive forskere inden for området, vurderer således, hvad der er kommet ud af de sidste ti års intensive aktivitet med udviklingen af komparativ udenrigspolitik som approach til studiet af udenrigspolitik. Gennemgående er denne vurdering ret negativ, og det synes som om komparativ udenrigspolitik (endnu) ikke har indfriet de store forventninger, der oprindeligt blev knyttet til denne approach. En række forskellige årsager hertil drøftes, og nogle alternative fremgangsmåder antydes.

Næsten alle de i årenes løb foreslåede begrebsapparater fra

2) Den mest omfattende forskningsoversigt er Patrick J. McGowan and Howard B. Shapiro, The Comparative Study of Foreign Policy, Beverly Hills and London: Sage, 1973.

Richard C. Snyders nu klassiske analyseskema³ og fremefter har detaljeret beskæftiget sig med de mange forskellige uafhængige variable, der kan tænkes at indgå i forklaringer af staters udenrigspolitik. Derimod er den afhængige variabel, dvs. det der skulle forklares, udenrigspolitikken, blevet stedmoderligt behandlet. Det mest omfattende forsøg på en operationalisering af begrebet "udenrigspolitik" er blevet gjort i tilslutning til nogle større, kvantitativt orienterede projekter, der betragter udenrigspolitikken som bestående af en række enkeltstående "events". Denne operationalisering af udenrigspolitik og de validitetsproblemer, der generelt knytter sig til "eventsdata", gøres til genstand for en nærmere drøftelse i Bo Anker Svendsens artikel.

I den følgende artikel drøfter Niels Amstrup på grundlag af nogle nyere undersøgelser småstatsbegrebets analytiske anvendelighed. Efter sin natur er dette begreb et komparativt begreb, men antallet af egentlig komparative studier af små staters udenrigspolitik er forholdsvis begrænset. En af de forskere, der med anvendelse af de førnævnte "eventsdata" har arbejdet empirisk-komparativt med analyser af små staters udenrigspolitik, er Maurice A. East, hvis undersøgelser da også indtager en central plads i diskussionen.

Amstrups behandling af disse analyser, der er kritisk over for såvel de formulerede hypoteser som det anvendte datagrundlag, efterfølges af et svar fra Maurice East, hvori han redegør for sine begreber og sin analysemåde og tager stilling til meningsforskellens karakter og omfang.

I den statusopgørelse, der omtales i det første bidrag til dette temanummer, argumenteres der fra flere sider for behovet for analyser af udenrigspolitik på lavere abstraktionsniveau end det, der hidtil har kendetegnet analyser omfattende et stort antal cases, og for analyser, der mere detaljeret belyser samspillet mellem de forklarende variable. En måde, hvorpå dette ønske kan tænkes opfyldt, er gennem analyser af et begrænset antal forholdsvis ensartede cases. Den nærmere begrundelse for dette forskningsdesign giver Nikolaj Petersen i indledningen til sin analyse af dansk og norsk alliancepolitik 1948-59.

3) Richard C. Snyder et al. (eds.), Foreign Policy Decision-Making, New York: The Free Press, 1962.

Det principielt samme design ligger til grund for Hans-Henrik Holms bidrag, hvori der foretages en komparativ analyse af de tre skandinaviske landes stillingtagen til udviklingslandenes krav om en ny økonomisk verdensorden. Metoden, hvis anvendelse i komparative analyser af udenrigspolitik aldrig har været genstand for en indgående drøftelse, rejser imidlertid også en række problemer, der kort berøres i dette afsluttende bidrag i temasektionen.

Ib Faurbys, Niels Amstrups, Nikolaj Petersens og Hans-Henrik Holms bidrag har i en tidligere version været forelagt på den af Dansk Selskab for Statskundskab afholdte konference på Sandbjerg Slot d. 9. - 11. marts 1979. Konferencen blev gennemført med økonomisk støtte fra Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd, Dansk Udenrigspolitisk Institut og Nordisk Samarbejdskomité for International Politik.